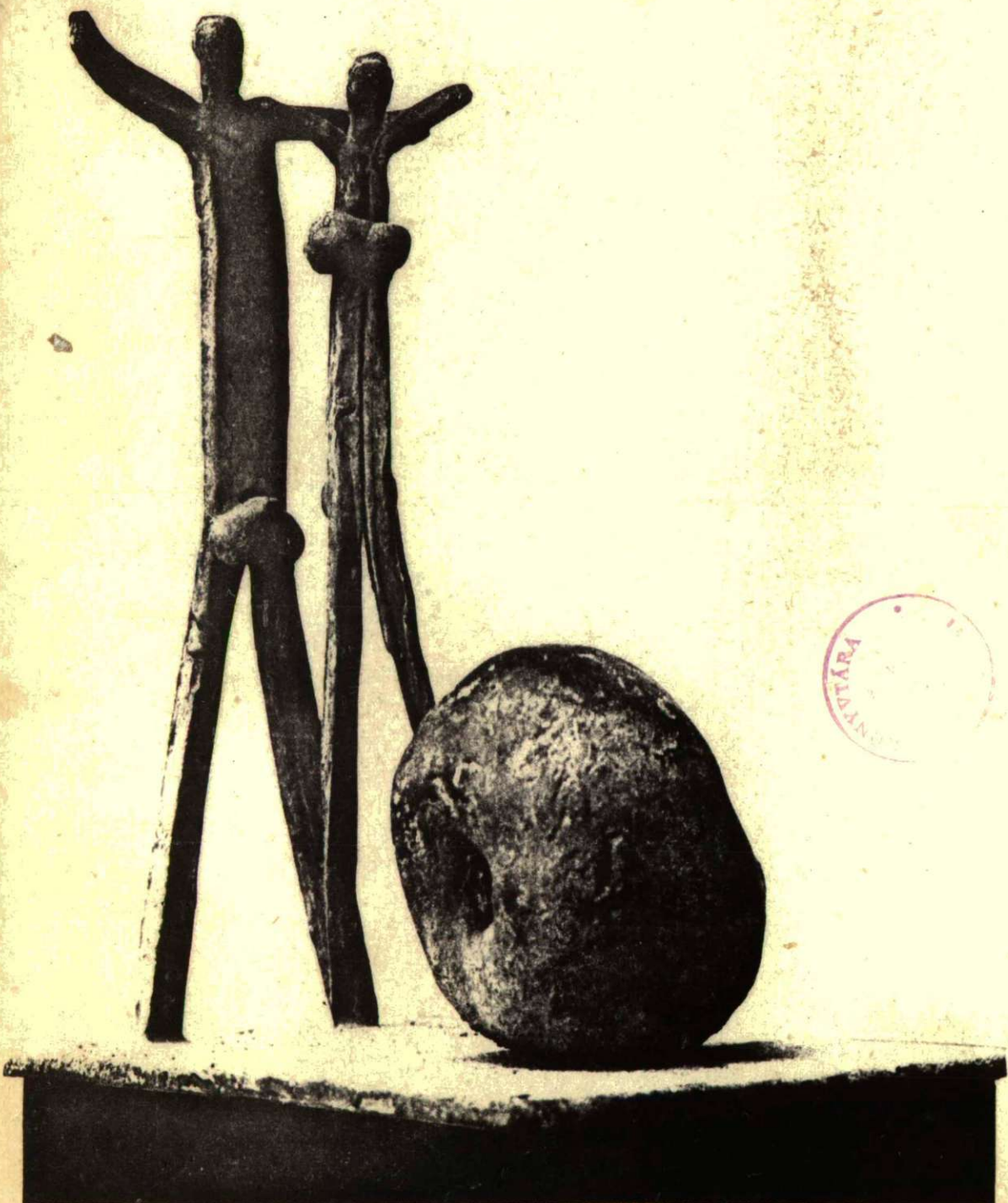

55877

1913

BÖLCSESZ

A JÓZSEF ATILA TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KARA MSZMP ALAPSZERVEZETÉNEK UJONNAN MEGVÁLASZTOTT
VEZETŐSÉGE:

MIKOLA TIBOR

titkár

VECZKÓ JÓZSEF

szervezőtitkár, titkárhelyettes

SZABÓ ISTVÁN

agitációs és propagandatitkár

CSUKÁS ISTVÁN

oktatási és tudományos felelős

VÖRÖS LÁSZLÓNÉ

nevelési felelős

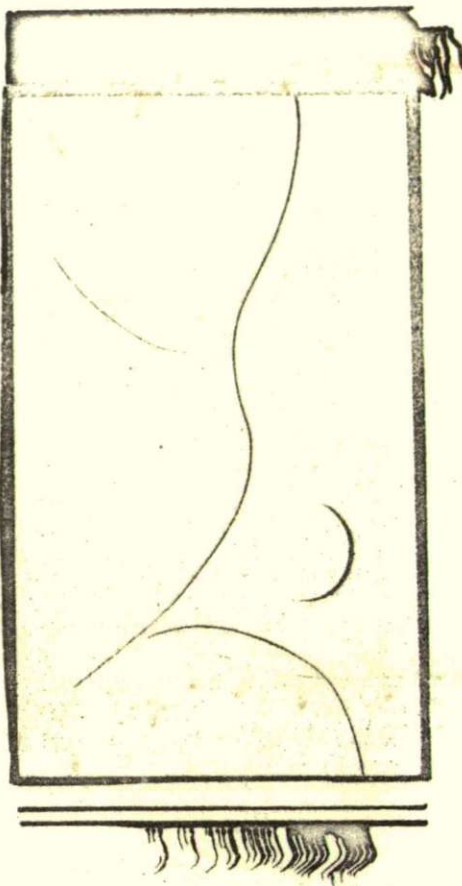
KRAJKÓ ANDRÁS

tömegszervezeti felelős

ANDERLE ÁDÁM

ifjúsági felelős

HOGYAN TOVÁBB ?

Közel két év után aktuális felvetnünk a kérdést, vajon a Bölcsész betöltötte-e hivatását, politikai, kulturális nevelőmunkánk fóruma volt-e, vagy nem. Ugy gondolom, a beindítás nehézségein túljutva, sikerült vitafórummá alakítanunk. Többnyire éles kritikák kaptak benne helyet, s ezek a bírálatok KISZ-életünk valóban létező problémáit érintették.

Az első nagy visszhangot kiváltó cikk óta próbáltunk előbbre lépni. Ez több kérdésben sikerült is, s ebben semmi esetre sem hanyagolhatjuk el a Bölcsész szerepét.

A vitacikkek legfőbb eredményét követelményeinkben a kiváltott - olykor tévutra vezető - reagálásokban látom. A KISZ-tagok zömét állásfoglalásra

készítette, talán - remélem, nem tulzok - sikerült kizökkentenie tompa fásultságukból azokat, akik eléggé "meghúzódtak" KISZ-életünkben, felhívni a figyelmet a vezetők munkájának kritikusabb - de semmi esetre sem hiperkritikus - értékelésére.

Mégis van valami elfogadhatatlan ezekben a bírálatokban, s ez az un."hozzéállás" kérdése.

Nem fogadhatjuk el a tulzottan pesszimista szemléletet, a "csak-azértis" bírálók alapállását. Mások "magas elviséggel" kísérlik meg tisztázni a felmerült problémákat, és filozopterekként interpretálják a közösségről, az ifjuságról vallott marxista - vagy marxistának hitt - elveiket. Megint mások ellenfeleik stílusát kifogásolva vonnak le helytelen következtetéseket - egy vezető téves megítélése alapján - vezetőségünk munkájáról.

A negyedik szám után - mielőtt a vita tulságosan az "elmélet" szférájába, avagy személyeskedésbe torkollana - szükségesnek tartjuk a vita félrecsúszott irányvonalának módosítását. Én a kritikának két elterjedt formáját ismertem meg a KISZ-ben; egyrészt a felelősségteljes, segítő szándékú kritikát, másrészt a divatossá vált általános "magas elviségű" bírálatot; az az utóbbi annál inkább kedveltebb, mert alkotójának a leírason túl mást nem is kell csinálnia. Sokan "megcsodálták" egy KISZ-en kívüli hallgatótársunk kritikai "vénáját"

- elsősorban esztétikai vonatkozásban -, s magunk is meglepődtünk azon, hogy nála a KISZ leegyszerűsödött két személy szembenállására, ami végsősoron mégsem csodálható, hiszen egy "kontár" aligha ismerheti a "céh" belső életét. Az egyik vitacikk hibája, hogy tulságosan sötétnek lát mindent, a másikat pedig "rózsaszínű" álmaiért irigyeltük meg.

Vezetőink és KISZ-tagjaink többsége szeretne a mindennapok valóságánál maradni, s mind a "fekete", mind a "rózsaszínű legenda" veszélyének elhárításával - országunk, ifjusági mozgalmunk és annak tagjai adott fejlettségi szintjét figyelembe vevő - minden szálával a társadalmi és az egyéni realitásban gyökerező ifjuságpolitikát alkotni és élni. Ezzel nem vetjük el a konkrét kérdésekhez tapadó vita szükségességét. Vita-fórumunk célja változnék így meg, s ahogy a címben jeleztem, a "Hogyan tovább?" kérdésre szeretnénk töletek segítséget kérni és kapni. Én is megpróbálok néhány

olyan - már többször felvetett - kérdést felvázolni, amelyek feltételei a továbblépésnek. Hangsúlyozom, hogy mindez csakis a KISZ-en belül valósítható meg. A demokratikus elvekre épülő KISZ-szervezet lehetőséget ad mindenkinek arra, hogy érdeklődési körével és képességével egybeeső társadalmi munkát végezzen. Ennek valóraváltása sok tényezőtől függ: a vezetéstől, a vezetők képzettségétől, hivatástudatától, a programoktól, a szervezéstől s nem utolsósorban az öntudattól. Továbblépésünk záloga a munkastilus javításán túl a tartalmas alapszervezeti öntevékenység, a KISZ VB irányítóképessége stb.

Nem javítjuk egyes alapszervezeteink munkáját akkor, ha a színvonal-különbségeket rossz vezetéssel, a divatos "közönnyel" magyarázzuk. Az egyéni és testületi öntudat fokozásának legfőbb eszköze a rendszeres politikai /és kulturális/ nevelőmunka. Ennek lebecsülése egyes alapszervezetekben károsan éreztette hatását, pedig ha a már "megunt"

tevékenységi formákat felváltották volna ujakkal, lehetőleg olyanokkal, amelyek módot adtak volna szakmai, politikai ismereteik átadására, gokban javítani tudtak volna közösségük munkáját. Az egyetemen kívüli társadalmi munka lehetőségei napról napra nőnek, hogy csak egyet említssek: a fizikai dolgozók gyermekeinek rendszeres felkészítése az egyetemi felvételekre, s nekünk élnünk kell az új lehetőségekkel. Végrehajtó Bizottságunk több elképzelést tárt fel a vezetőképzőkön, reszortterkezeteken, s választását és a lehetőségek kiszélesítését az alapszervezetre bízta. Az így kialakított tartalmas KISZ-élet mindenki számára nyújt cselekvési alkalmat, kiki egy-egy területen hasznosíthatja tehetségét, természetesen nem elkülönülve a KISZ-munka többi összetevőjétől, mindennekelőtt a politikai képzéstől.

Az öntudat emelésének fontos fóruma lehet, és kell, hogy legyen az alapszervi közösség, kivéve azokat, amelyek nem adnak programot, nem ösztönzik és nem kérik számon

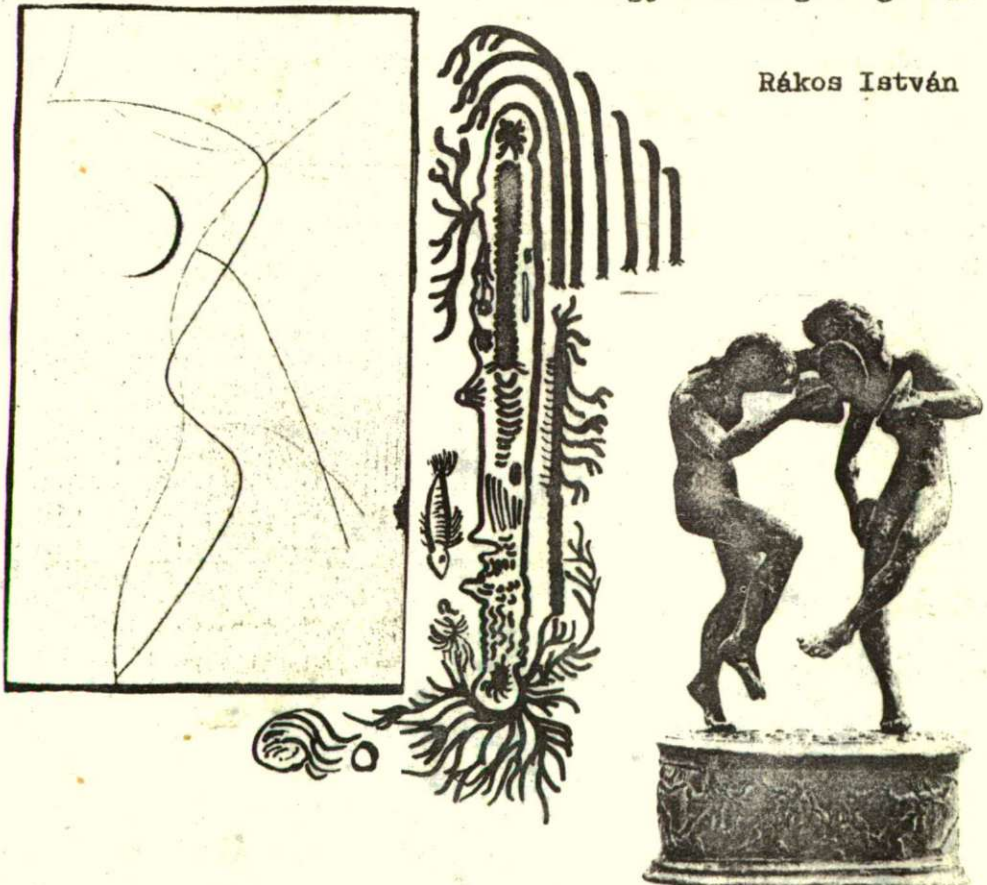
a végzett munkát, nem kísérik figyelemmel egymás tevékenységét, ahol a vezető "csak kényszerű megválasztott"... Az ilyen "közösségek" fontos és beszámítandó egyéni munkának értékelik a taggyűléseken való megjelenést, holott egyszerűen kötelességről van szó, illetve lenne szó.

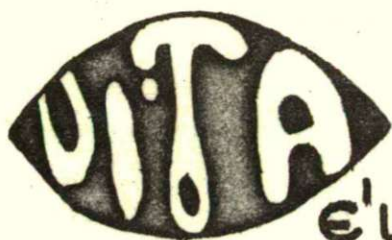
Mindaddig lesznek gyenge alapszervezetek, amíg nem válnak az önbírálat fórumává, amíg a tagság nem számoltatja be vezetőit, amíg

nem mer pálcát törni a KISZ-tagságra méltatlan társai fölött, amíg büntetlenül véthetnek társaik előtt a KISZ-élet normái ellen.

Ebben a vonatkozásban is nekünk, vezetőknek kell példát mutatnunk, kezdeményeznünk, hogy csak az öntudatos, politikai tartalommal telített és az egyéni képességeit sokoldalúan kibontakoztató KISZ-munkát ösztönözzük, s e cél érdekében jobban támaszkodhassunk a kari pártszervezet vezetőinek és tagjainak segítségére.

Rákos István

- 6 -

KISZ

ÉLETÜNKRŐL

Félreértés ne essék, nem azért szállok vitába a bírálatokkal, mert azok kritizálják mozgalmunkat. Ezt önmagában nagyon pozitívnak, hasznosnak tartom, hiszen ezek a viták elősegíthetik a problémák megoldását. Már maga az a tény, hogy az utóbbi időben egyetemünkön fokozódott a vita a KISZ-ről, azt bizonyítja, hogy a szervezet életképes, továbbfejlesztésre alkalmas, hiszen vitázni csak arról érdemes, ami megérdemli azt, hogy szót emeljenek mellette, vagy akár ellene is, és amit a vitázók magukénak érznek. Az ok, amiért nem fogadom el és nem tartom helytállónak Rittersporn és Katona állításait, az, hogy jószándékuk ellenére - amit nem vonok kétségbe - nagyon egyoldalúan, egy sor tényezőt figyelmen kívül hagyva értékelik a KISZ-t és a KISZ-vezetőket. Felszínes, egyedi jelenségeket általánosítva nagyvonalú, sommás ítéleteket mondanak ki, amelyek alkalmasak arra, hogy a saját és a hozzájuk hasonlók lelkiismeretét lecsillapítsák, a felelősséget másra hárítsák mozgalmunk hiányosságaiért, visszāságaiért. Ítéleteiknek csupán egyetlen szépséghibájuk van: az, hogy nem igazak.

Nézzük, miben van ellenvéleményem a cikkek következtetéseivel kapcsolatban!

1./ A két cikk szerzője különböző oldalról közelíti meg a KISZ-kérdést. Rittersporn első-sorban a gazdasági és társadalmi jelenségekből, Katona viszont inkább pszichológiai, szociológiai jelenségekből indul ki. Tehát már önmagában a kiindulás is egyoldalú, csak egy szempontot vesz figyelembe. Ezen-kivül a gazdasági-társadalmi elemzés is hibás, antimarxista, nem osztályalapon álló, mint arra Hegyi András rámutatott. Ezt még ki kell egészíteni annyival, hogy akár létezik a szakirodalomban az "alulfejlettség" kifejezés, akár nem, Magyarországra vonatkozóan semmiképpen nem használható. Hazánk közepesen fejlett ipari-agrár ország, ezt senki sem vonhatja kétségbe, az adatok, tények világosan bizonyítják. Természetesen, nem sorolhatjuk magunkat az ipari nagyhatalmak közé, termelő erőink előtt még óriási fejlődési lehetőségek vannak, de nem tartozunk a gyengén fejlettek közé sem, /valószínű ezt takarja az "alulfejlettség" fogalma/ ahova

egyes afrikai, ázsiai, latin-amerikai országokat sorolnak.

Nincs tiszában Rittersporn a termelőerők és a termelési viszonyok kölcsönhatásával sem. Egyik alternatívaként ugyanis azt jelöli ki társadalmunk számára, hogy termelőerőink visszafelé alakítják a termelési viszonyokat. Ez pedig valóban nem lehet kétséges, hogy milyen termelési viszonyokat jelent. A másik lehetőség, amelyet Rittersporn megenged nekünk az, hogy majd termelési viszonyaink fejlődése hozza magával a termelőerők fejlődését. Nos e két változat egyike sem lehetséges. Mégpedig azért nem, mert a termelőerők mindig gyorsabba, erőteljesebben fejlődők, és ez a fejlődés a termelési viszonyok fejlődését is előre és nem hátra viszi. A szocialista társadalomban is a termelőerők fejlődésének erőteljesebben, ennek a szocialista termelési viszonyok különösen kedvező lehetőségeket biztosítanak, de nem ezek a meghatározók, hanem a termelőerők. Sőt a termelőerőktől itt is elmaradhatnak egy-egy vonatkozásban a termelési viszonyok. Ezeket azonban társadalmi forradalomtól mentesen lehet alakítani itt, ellentétben az antagonisztikus osztálytársadalmaktól.

Katona Imre a másik oldalról megközelítve a kérdést, az igazi közöség hiányában, az individualis

tendenciák elterjedésében látja a hibát. Valóban ez az egyik összetevője a KISZ munka hiányosságainak. Tökéletesen igaza van abban is, hogy az egyetemisták, az értelmiség sajátos vonásait kiemeli. Végeredményben azonban ő is Rittersporn hibájába esik, mivel felsorol egy sor jelenséget, de ezeket figyelmen kívül hagyva maximalista igényekkel, követelésekkel lép fel a szervezettel szemben. A realistáktól való elrugaszkodás pedig - bármilyen szépen hangzik is az amit a cikkírók leírtak - csak iluziókhoz, látszatforradalmisághoz vezethet. Természetesen mi szeretnénk a legjobban, ha valóban maximális igénnyel léphetnénk fel, ha sok jólműködő alapszervezetünk lenne, öntudatos, aktív KISZ tagokkal, ha az "egyetemista KISZ szervezetek a kommunizmus csirái" lennének. És valóban ez is a kitűzött távolabbi célunk. Addig azonban még nagyon sok tennivalónk van, sok kisebb, taktikai feladatot kell megoldanunk. A bírált nézetek veszélyessége abban van, hogy maximalista célkitűzésekből kiindulva elvetik ezeket az apróbb feladatokat. Uzzel együtt a KISZ jelenlegi tevékenységét is. Lehetővé teszik sokak számára, hogy mivel az ő elképzeléseikkel a valóság nem egyezik meg, ne is tegyenek semmit azért, hogy elképzeléseik megvalósuljanak.

Összegezve tehát az első vitatott problémát, az a véleményem, hogy min-

denekelőtt a realitások komplex figyelembevételére van szükség. Látni kell, hogy valóban forradalmi korban élünk. Hazánk a forradalmi fejlődés élvonalában van, hiszen az eddig ismert leghaladóbb társadalmi rendszert képviseli. Ugyanakkor látni kell azt is, hogy az országban jelenleg konszolidált viszonyok vannak, békés, nyugodt munka folyik, és az ennek megfelelő komoly és nehéz feladatok kerülnek előtérbe. Figyelembe kell venni ugyanakkor az értelmiségiek, az egyetemisták gazdasági és társadalmi helyzetét, sajátosságait, a KISZ-mozgalom fejlődését, helyét a társadalomban, az ifjúság életkori sajátosságait, a fentebb már említett tendenciákat is és az egész társadalmi légkört. Ugy gondolom, ezek együttes figyelembevételével realisabban lehet értékelni az egyetemi KISZ-szervezetet, erőnyeivel és hibáival együtt.

2./ A KISZ feladatával, célkitűzéseivel, szerepével kapcsolatos pont a másik, amiben nem értek egyet az említett cikkekkel. Ezek ugyanis úgy látják, hogy a KISZ-nek semmilyen szerepe nincs az egyetemen, a kitűzött célokat nem valósítja meg, sőt a meglévő tevékenységi formái nem is alkalmasak semmilyen célkitűzés megvalósítására.

A KISZ célja az egyetemen: a kommunista szakemberképzés segítése. Ennél szebbet, világosabbat nehéz elképzelni. Tehát a KISZ is egyike annak a számos tényezőnek, melyek

a nevelés^{re} hivatottak, de nem az egyetlen tényezője. Másrészt a nevelési folyamatnak két összetevője van. Az egyik oldalhoz tartozik az ifjúsági mozgalom is, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a másik összetevőt sem, azt, akit nevelni akarunk, vagyis a hallgatót a maga gondolkodásmódjával, már majdnem kialakult személyiségével. Egy konkrét példa erre. A Szovjetunióban meg lehet csinálni azt, hogy egész nyárra, tehát két teljes hónapra munkaakciót szerveznek Szibériába. Az ott töltött idő nevelő hatása felmérhetetlen. Erre az akcióra mindig tuljeldetkezés van. Az odesz-szai egyetem kerete pl. 120 fő, és náluk is jóval többen jelentkeznék. Ők tehát már előbbre tartanak, más hagyományok hatnak, más a gondolkodásmódjuk. Hiába szeretnénk mi is hasonlót szervezni a nevelés érdekében, nem lehet. Egyszerűen azért, mert nálunk még a 15-20 fős hazai építőtábori keretek betöltése is sokszor nehezen megy. Ezzel azt akartam bizonyítani, hogy a KISZ nevelőmunkájának megítélésénél a másik oldallal, a nevelőhatást befogadóval is számolni kell.

Egyébként a kommunista szakember kifejezést nem kell idealizálni. Ez kötelességtudó, becsületes, munkáját szakértelemmel, lelkiismeretesen ellátó embert jelent.

A KISZ nevelőmunkájának hatásfokát csak az egyetem elvégzése után, a munkában való helytállásban mérhetjük le. A munkában pedig általában az egyetemet végzettek többsége megállja a

helyét, és ebben minden állítás ellenére kell, hogy legyenek a KISZ-nek is érdemei. /Természetesen ezzel nem állítom ezt, hogy a KISZ-nevelőmunka tökéletes, de ha tárgyalagosak akarunk lenni, azt sem szabad figyelmen kívül hagyni./

A KISZ megítélésénél szerintem a következő tényezőket kell szem előtt tartani: hogy ifjúsági szervezet, politikai szervezet, társadalmi szervezet, végül nekünk azt, hogy egyetemi szervezet.

a./ Az ifjúsági jelleg azt jelenti, hogy az életkori sajátosságokat természetesen figyelembe kell venni. Eből következik - bár egyesek nem tartják szükségesnek -, hogy szórakoztató, táncos összejövetelek is szükségesek. Bizonyos fókig ugyanez vonatkozik a sportra is, arról nem beszélve, hogy⁺ ennek semmi nevelő hatása nincs, az még sohasem vett részt karok, évfolyamok vagy alapszervezetek közötti versenyeken, amelyek közösségi nevelő hatása óriási. Ezek is hozzátartoznak tehát a KISZ tevékenységéhez, egy nyugdíjas szervezet nem fog táncos összejöveteleket szervezni, de egy ifjúsági szervezet igen, és helyette nem is fogja más megszervezni.

b./ A politikai jelleget kellett volna talán elsőként említeni, mert ez a legfontosabb jellemzője szervezetünknek. A KISZ a párt ifjúsági szervezete, mint ilyen, segíti

+ aki szerint

a pártot a szocializmus építésében az ifjúság szervezésével, mozgósításával. A KISZ-hez való tartozás tehát politikai állásfoglalást is jelent. A politikai nevelőmunka, a politikai előadások, vitakörök ebből a politikai jellegből kifolyólag mindenképpen szükségesek. A bennünket érdeklő kérdéseket felvetni, vitaforumot teremteni csak a KISZ tud, a TIT nem fogja ezt megtenni, neki más szerepe van. /Az más kérdés, hogy hogyan élünk a megteremtett lehetőséggel./

c./ A tömegszervezeti jelleg annyit jelent, hogy a KISZ-nek nem az elit, a legkiválóbbak a tagjai, hanem majdnem minden fiatal. Ez óhatatlanul vonja maga után, hogy sok oda nem való ember kerül a szervezetbe. Ettől megint nem lehet eltekinteni, ennek megfelelően kell dolgozni. Nem lehet tehát maximalista célokat kitűzni, a KISZ-t élcsapatnak tekinteni.

d./ Ugy érzem, a KISZ szervezeti jellege az, amit sokan nem értenek meg, és emiatt bírálják a legtöbben. Egy sok-százezer tagú szervezetről van szó, ez spontán, önmagától, megfelelő szervezettség, begyakorolt mechanizmus, fegyelmezetttség nélkül nem tud működni. Hiszen már egy öttagú "gittegylet" is megszervezi magát, bizonyos formákat vezet be, tehát szervezett formát ölt. Még fokozottabban így van ez a mi hatalmas

szervezetünkénél. Vannak bizonyos formaságok, mechanikusan ismétlődő dolgok, amiket meg kell csinálni. Maguk a KISZ-vezetők mérgelődnek ezért a legtöbbet, de bizonyos anyagokat, jelentéseket el kell készíteni, vezetőségválasztásokat, összeírásokat, küldöttértekezleteket, sokszor feleslegesnek látszó gyűléseket is meg kell tartani, mert ezek nélkül egy szervezet életképtelen. Ilyenformán mindig fennáll az elbürokratizálódás, a formalizmus veszélye. De az ilyen tendenciák ellen állandóan küzdünk, és igyekszünk a minimálisra csökkenteni. /Pl. az évenkénti elbeszélgetéses összeírás is megszűnt már./

e./ A KISZ társadalmi szervezet jellegén azt értem, hogy a KISZ-be való belépés nem kötelező, önkéntes, és aki belép, az egy társadalmi szervezetnek megfelelő kötelességekkel és jogokkal rendelkezik. A KISZ társadalmi szervezet, és mint ilyen az ifjuság érdekeit védő, valamint más szervek előtt az ifjúságot képviselő szerepét senki és semmi nem tudja betölteni, s erről mindkét cikk elfelejtkezik.

f./ Látnunk kell az egyetemi sajátosságokat is az ifjúsági szervezettel kapcsolatban. Azt, hogy egy egyetemi KISZ-alapszervezettől nem lehet számonkérni egy olyan közösséget, mint pl. egy középiskolai osztálytól. Előfordul ugyanis, hogy egy alapszervezet tagjai csak a KISZ-megmozdulásokon találkoznak, egyetlen

közös órájuk sincsen. Ezenkívül komoly tanulmányi kötelezettségnek is eleget kell tenni, ami tulterhelést, fáradtságot eredményez. Ezért nem lehet kereken kijelenteni, hogy az egyetemi hallgatók passzívok, közömbösek, hanem ezeket a tényezőket is szem előtt tartva kell az alapszervezetek munkaprogramját összeállítani.

3./ A legfelháborítóbbnak tartom azt, ahogyan a KISZ-vezetőről nyilatkoznak az említett cikk-írók. Cikkeik alapján úgy tűnik, hogy vannak tehetetlen, öntelt, buta vezetők, és van az okos, értelmes tagság, aminek jó szándéka a tehetetlen vezetők miatt nem érvényesül. Ez enyhén szólva tökéletesen hamis beállítás. Először is nem lehet ilyen határvonalat vonni, elszakítani a vezetőket és a tagságot. A vezetők többsége lelkiismeretes, értelmes ember, és nagyon sok jó szándékú, becsületes, u.n. egyszerű KISZ-tag van. Ugyanakkor mindkét oldalon akadnak, akik nem végzik el munkájukat. Valóban van a vezetők között olyan is, aki ugródeszskának tekint a KISZ-t, de ezeket felelősségre kell vonni, le kell váltani őket. Ilyenkor ez a teendő, nem pedig az, hogy néhány ilyen ember miatt rágalmazzák a KISZ-vezetőket, és a mozgalom kerékkötőiként tüntetik fel őket./Természetesen ők is hibázhatnak, nem mindent csinálnak helyesen./ És ami talán a leglényegesebb, és amiről a cikkek szerzőinek - úgy tűnik - fogalmuk sincs, a KISZ-vezetők a legelégedetlenebbek, a legtürelmetlenebbek a hibákkal szemben.

Ők szeretnék a legjobban, ha a KISZ kitűnő munkát végezne, ha olyan lenne, mint amit számonkérnek tőle egyesek. A különbség csak az, hogy ők nemcsak szónokolnak, hanem a legtöbbet is teszik azért, hogy ez megvalósuljon. A legjobb példa erre a mostani téli vezetőképző, amikor egyetlen szó sem esett az elért eredményekről. A kari titkár csak a problémákat, a hibákat, negatívumokat vetette fel.

Egy szó sem igaz tehát abból, hogy ön-elégült, elégedett, babérjaikon ülő emberek vezetnék KISZ-szervezetünket. Külön szeretnék még szólni Zombori István cikkéről. Nyilvánvalóan Rittersporn személyének védelmében és Hegyi András elleni támadás érdekében készült. Zombori, ha tüzetesebben elolvasta volna Hegyi András cikket, láthatta volna, hogy az gondolatokkal, eszmékkel polemizál, és ha említ is vitapartnere nevét, az természetes, hiszen az ő cikkével vitatkozik.

Zombori cikkében viszont egyetlen gondolat sincs, csupán személyes támadás. Ez pedig teljesen szükségtelen. Arról nem is beszélve, hogy Hegyi András tett már egyet-mást a KISZ-ért, ami feljogosítja őt arra a véleményem szerint egyáltalán nem tulzó, kioktató hangnemre, amit használ. Ugyanekkor Zomborit semmi sem jogosítja fel arra, hogy ilyen hangnemet használjon. Tudomásom szerint nem KISZ-tag, tehát semmi köze a KISZ-hez, "a kibicnek semmi sem drága" alapon köny-

nyen tehet felelőtlen kijelentéseket. Másrészt pedig neki még alaposan bizonyítani kell néhány dolgot ahhoz, hogy hozzászólhasson a KISZ problémáihoz.

Összefoglalásul szeretném leszögezni, hogy a cikket nem a KISZ védelmében írtam, nem hiszem, hogy erre rászorulna. Csupán szükségesnek tartottam rámutatni arra, hogy tulajdosan egyoldalúak azok a nézetek, amelyek az utóbbi időben helyet kaptak a BÖLCSESZ hasábjain. A KISZ problémáit a maga teljességében, összefüggéseiben kell nézni, és akkor nem jutunk felelőtlen, nem helytálló kijelentésekhez.

Ugyanekkor még egyszer hangsúlyozom azt is - és ezt a cikk utalásai is bizonyítják -, hogy mi sem vagyunk megelégedve a KISZ tevékenységével, és állandóan keressük a formákat, tevékenységi területeket, melyek megítélésével a KISZ célkitűzéseit jobban, eredményesebben tudjuk szolgálni.

Fábián György
végzett hallgató

BESZÉLGÉSEK HAJDÚ PÉTERREL

- A Magyar Tudományos Akadémia február 3-5. között megtartott idei közgyűlésén levelező tagjainak sorában választotta Dr. Hajdú Péter egyetemi tanárt, a Finnugor Nyelvtudományi Tanszék vezetőjét. Ebből az alkalomból megkérném Professzor Urat, röviden foglalná össze eddigi munkásságát a Bölcsész olvasói számára.

- Elsősorban a szibériai nyelvek érdekelnek - de nem pusztán uralisztikai szempontból. E nyelvek belső állapota, strukturája, kifejezési formái utáni érdeklődés vezetett a szamojéd nyelvek tanulmányozásához is. Ez abból a szempontból is hasznos volt, hogy a viszonylag alaposan végigkutatott finnugor nyelvek mellett felfedezhetett - nem utolsósorban Szegeden - a szamojéd nyelvek kutatása, s így bővithetővé vált a finnugrisztika témaköre és módszertana. A szamojéd nyelvészet területén eddig leginkább történeti alaktannal, mondattannal s főleg hangtörténettel foglalkoztam. Célom, hogy a szamojéd nyelvek összehasonlító vizsgálatával felderítsünk egy ősz/köz/szamojéd nyelvi állapotot, amelynek egybevetése a finnugor nyelvekkel elősegítheti az uráli alapnyelv eddigénél világosabb megismerését és rekonstrukcióját. Nyelvészeti érdeklődésem és munkásságom másik oldala és célja általános nyelvészeti. Egyetemi hallgató korom óta főleg fonológiai, újabban nyelvtipológiai és mondat-tani problémák érdekelnek. Munkásságom másik irányát ethonolingvisztikának lehetne nevezni. Ide tartozik minden, ami az etnikum vizsgálatával kapcsolatos. E munkáim inkább összefoglaló jellegűek, de

a szintén ide kapcsolható őstörténeti kérdésekkel foglalkozó munkáimban új, önálló eredményeket értem el.

- Professzor Ur őstörténeti munkásságának egyik érdekessége, hogy a Molnár Erik-féle őshaza-kutatás bírálataként indult. -- Nos, 1953-ban látott napvilágot a nyelvészeti módszerekkel történt új őshaza-lokalizáció. A László Gyulával folytatott vita pedig arra vezetett, hogy néhány újabb szempont figyelembevételével felülvizsgálta régebbi álláspontját, s az őshaza helyét az uráli alapnyelv fanevei segítségével Északnyugat-Szibériába helyezte. Ugy tűnik, ezt a lokalizációt a régészeti adatok is megerősítik.

- Professzor Ur azonban tanszékvezető is. Lenne szíves néhány szóban jellemezni a Tanszék munkáját is!

- A Tanszék munkája is a szamojéd nyelvek kutatásából indul ki. Az elkövetkezendő években szeretnénk egy olyan könyvsorozatot létrehozni - természetesen az ország más, finnugrisztikával foglalkozó intézeteivel és tanszékeivel közösen -, melyben az uráli nyelvtudomány eredményeinek modern, korszerű szintézisét adnánk. Bizonyos köteteket a mi tanszékünk kutatói írnak majd meg.

- Professzor Ur jelenleg Bécsből jött haza kisebb szünetre. Hallhatnánk valamit ottani munkájáról?

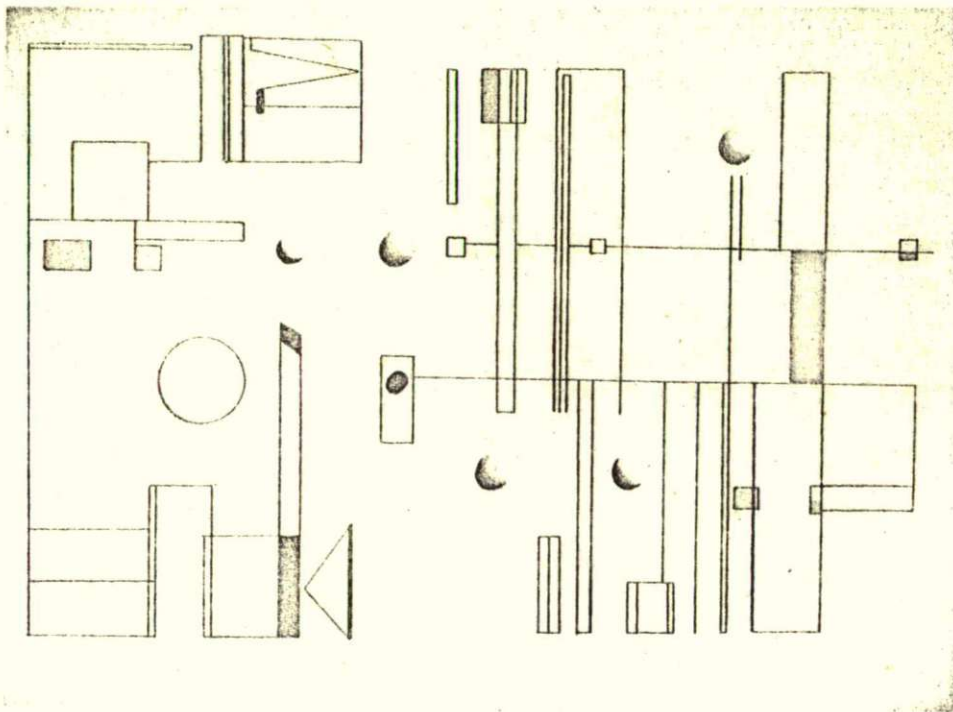
- A bécsi egyetemen egy éven át oktatok vendégprofesszorként. Tudományágunk, a finnugrisztika egyre inkább nemzetközivé válik, s most, úgy látszik, Ausztria is be akar kapcsolódni a kutatásokba. Jelenleg még csak az első szakemberek képzése indult meg.

- Végezetül pár szót szeretnénk hallani Professzor Ur kutatói és oktatói munkájának kapcsolatáról.

- A kutatómunkára mindig jó lehetőségeim voltak. Egyetemre kerülésem előtt hivatásos kutató voltam, oktatási kötelezettség nélkül.

Amióta oktatok /körülbelül 10-11 éve/, az a tapasztalatom, hogy az oktatói munka szükségszerűen visszahat a tudományos munkára. Egyetemi oktatói pályafutásom eredménye két tankönyvem, sőt részben a Finnugor népek és nyelvek c. munkám is. Ha a kutatói pályán maradok, nem biztos, hogy megírtam volna őket. Örülök is nekik, hiszen különösen az említett két tankönyvemben olyan módszertani és elvi újításokat kellett alkalmaznom, melyeket további munkámban is jelentősen felhasználhatok. Mint kutató pedig arra is törekszem, hogy oktatói munkámban a legfrissebb tudományos eredményeket tudjam közreadni.

/ifj. Kürti Béla/

a nemzeti színház 25 éve

Egy-egy évad munkájába beletekinteni is izgalmas, érdekes feladat. De az évfordulók kínálta visszatekintések és értékelések különösen vonzóak. Önként kínálkozik most a lehetőség, hogy áttekintsük színházunk elmúlt 25 évének történetét - természetesen a teljesség igénye nélkül fogva a munkához.

1969. okt. 11.-én és 13.-án három különböző darab bemutatásával kezdte évadját a Szegedi Nemzeti Színház. Ez a három bemutató ünnepet jelentett. 25 évvel ezelőtt érkeztek az első felszabadító csapatok a városba. De ez az ünnep nemcsak Szeged felszabadulásának szólt, hanem megemlékezés volt a színház államosításáról, ujjaszületéséről is.

1945 zürzavaros hónapjaiban az ujságok híradásai szerint zökkenőhöz ért a színház; "Mi lesz a szegedi színház sorsa?" - kérdi a Délmagyarország, majd így panaszkodik - "nincs igazgató, nincs szervezkedés."

Ugyanekkor azonban a KMP fórumain megkezdődik a harc a színház feltámasztásáért. Megfogalmazzák az új színház programját, bár még csak általánosságban: "... Az új színház, a demokrácia színháza mást akar, mint az eddigi, a kiváltságosok, a művelt középosztály színháza.

Többet, jobbat, szebbet akar, mint elődje. Az új színház nem akar csak szórakoztató üzem lenni, hanem tanítani, nevelni akar, a szépre, a jóra, az emberségesre ..." Bizony naivan hangzanak ma már ezek a szavak. De gondoljuk csak el, micsoda nehéz feladat volt a szándékból valóságot teremteni, és milyen nagyszerű!

A KMP ankétján program rajzolódott ki, melynek egyes pontjai még ma is érvényesek, elsősorban ami a közönség izlésének javítását illeti. "Komoly dráma-és operakultuszt kell teremteni Szegeden, ezzel kell nevelni az operettek által fertőzött izlésű közönséget a művészi szép élvezetére." Nos, ma már bátran mondhatjuk, hogy egy pontban teljesült az akkori terv: az operakultusz megteremtése sikerült. Ami az operett~~et~~ kiirtását illeti, még sokáig problémát fog jelenteni.

1945. szeptember 2 fontos dátum a szegedi színház életében: a Minisztertanács nemzeti színházi rangra emelte a Városi Színházat, és államosította. Így lett az ország harmadik államosított színháza az Operaház és a budapesti Nemzeti Színház után. Ugyanekkor a színház huszmillió pengő szubvenciót kapott, valamint a Kolozsvári Nemzeti Színház ruhatárának és műszaki felszerelésének 70 %-a Szegedre került. Szeptemberben "Thespis modern kordéján" /teherautón/ Szegedre érkezett az új igazgató: Lehotay Árpád.

Az újjászervezett társulat három részből állott: opera-, operett- és prózai társulat. A ma színházlátogató egyetemistája számára az akkori "nevekből" a következőket érdemes említeni: Petur Ilka, Kőműves Erzsi, Deák Sándor, Rajz János. Az operatársulat tagja volt Simándi József, Szabadi József. A zenei vezető Vaszy Viktor.

A színház végül is 1945. december 22.-én nyílt meg ünnepi külsőségek között. Zilahy Lajos a "Tizenkettedik óra" című drámáját mutatták be.

Az 1969-70-es évad tervezett bemutatóinak száma 12. Az 1945-46.

szezonban 24 darab premierjére került sor. Csupán 1946 márciusában 7 bemutató előadás zajlott le. Színpadra került többek között a *Carmen*, a *Denevér*, a *Pillangókisasszony*, a *Rigoletto* - csupa népszerű, klasszikus opera. A drámák sorában Csehov: *Leánykérés*, Katajev: *A kör négyszögesítése*, Maugham: *A szent láng* és Shakespeare: *Vihar* című darabja került bemutatásra.

1950-ig évente 25-30 darabot mutatott be a Nemzeti Színház. Az 1949-50-es évadban már "csak" 15 bemutatót tartottak. A színre került drámák között megjelentek az első ugynevezett tematikus darabok. Ma már a színház iránt érdeklődők - hál' istennek - csupán hírből ismerik az olyan drámákat, mint Mándi Éva "*Hétköznapiak hősei*" című műve, vagy Földes Mihály "*Mélyszántás*"-a. Vajon miféle színjátszás alakult ki abban az időszakban, amikor az újságok hasábjain a következő sorok jelentek meg - melyeknek tartalmát sok szakember követte is - "1949-ben vagy 50-ben elég egy magyar nehézipari üzemet bemutatni olyannak, amilyen. Az élethű ábrázolás már önmagában is teljesíti a művész agitációs feladatának jelentős

részét."

Ma már derülünk a következő írói gyakorlaton: "Mándi Éva két hónapig dolgozott nehéz fizikai munkán a Martin -kemenz mellett, mielőtt hozzákezdett darabja megírásához."

Arról az időszakról van szó, amelyben a színészt még másféle megszólítás illette, mint manapság. Akkoriban még ők is "elvtársak" voltak. Arról az időszakról van szó, amelyben az író feladata annak a harcnak az ábrázolása volt, amellyel a dolgozók 30 tonna helyett 35 tonnát termeltek. S a kritika azt várta az íróktól, "... hogy épülő szocializmusunk hőseit egyrészt a maguk nagyszerűségében, kicsinyes emberi gyöngegségek nélkül mutassa be, másrészt mégis élő valóságukban."

Arról az időszakról van szó, amelyben a színészek gépállomásokra jártak, hogy ismerkedjenek ábrázolandó figuráik életbeli hasonmásával, hogy a dolgozók előtt tartsanak próbákat. Vitaesteket rendeztek, ahol az öntudatos munkások képviselői általában így fejezték be felszólalásukat: "Köszönjük az elvtársaknak a művészi produkcióját, sokat tanultunk belőle, leginkább aztat, hogy szívósan kell küzdenünk a falusi kulákság, valamint a klerikális reakció ellen."

Arról a korszakról van szó, amelyben újtipusú színészekről tudósít a Delmagyarország: "A tűzoltó-laktanya táján jókedvű társaságra leszünk figyelmesek. Színészek, a Szegedi Nemzeti Színház tagjai. De nem az átulatott éjszaka kétes mómora teszi őket vidámmá, hanem a reggel frisse. Újtipusú színészek ők már, nem a kávéházakban igyekeznek ellesni a színpadon megmintázandó alakjaikat, hanem a munka különböző órhelyein."

Arról az időről van szó, amikor egy színészről így irtak a lapok: "Megfelelő ideológiai képzettséggel Z. legjobb magyar anorózónk lehetne." Egy másik színész pedig a Hamlet-ben a szocialistát akarta ábrázolni a közönségnek.

Közben az is kiderült, hogy szocializmust építő közönségünk

még mindig igényli az operettet. Nosza rajta! Nézzünk új jelszavak után! Ne irtsuk ki az operettet, de "... az új operettnak gyökerében másnak kell lennie, mint ami a burzsoá színművészet talaján meghonosodott."

Néhány bemutató címe az 50-es évek első feléből: Bánk bán, Cigánybáró, Luxemburg grófja, Állami Áruház, Carmen, Fáklyaláng, Csárdáskirálynő.

A ma Szegeden játszó művészek közül akkoriban már találkozott a közönség Kovács János, Kátai Endre, Miklós Klára, Kormos Lajos és Mentess József nevével. Játszott Szegeden Lehoczky Zsuzsa, Kaló Flórián, 1956 után az új igazgató Vaszy Viktor lett.

A szocializmus építésének kezdeti időszakában társadalmunkban is voltak hibák, torzulások. Ezeket a színház is tükrözte művészi összteljesítményében. 1956 után azonban új lehetőségek adódtak a Nemzeti Színház számára is.

+

Miután egy "Marica grófnő" előadással a színház elbucsuzott az 50-es évektől, azt lehet mondani, több nagyobb irodalmi értékű darab került színpadra az új évtized elején. Azt hiszem, ennek az évtizednek kérdése: miért nem mutatnak be színházaink több mai drámát. Hol vannak a mai embert, napjaink színházlátogatóját leginkább érdeklő, friss drámai művek? Ha a Szegedi Nemzeti Színház ősbemutatóit áttekintjük, a kérdés nagyon is jogos. Az az érzésem, hogy városunk színháza nem tartozik az ország kezdeményező színházai közé. Sokkal inkább bátor a veszprémi, az egri és a kecskeméti színház.

"Szeged közönségének izlése - statisztikai átlagban legalábbis - erősen konzervatív" - olvastam a nem éppen hizelgő jellemzést egy, a város kulturális életét tárgyaló cikkben.

Amivel általában elégedettek vagyunk: az opera műsorpolitikája, tevékenysége. A kritikák nagy része elismerően szól az operabemutatókról, melyek azt a törekvést igyekeznek megvalósítani, hogy a romantikus operajátszástól véglegesen búcsút vegyenek. "Az olcsó hatásvadászatnak, a keresettségnek, az elmélyült színészi munkát helyettesítő ripackodásnak s a "romantikus" felfogott operatölmácsolás összes más kellékének és sallangjának mond az operatársulat határozott és végleges búcsút." Ezt példázza több előadásunk, pl. 1965-ben a Riglettó.

Az opera énekesei közül számosan kaptak figyelemreméltó külföldi meghívást, pl. Szalma Ferenc és Harmath Éva.

Az elmúlt évtizedben műsorra került többek között: Nők iskolája, Nóra, A kertész kutyája, Rómeó és Júlia, Éjjeli menedékhely, Pesti emberek, Rozsdatemető, Koldusopera, Hamlet, Csongor és Tünde, Trisztán, My fair Lady, Czillei és a Hunyadiak, Háború és béke, Édes fiam.

+

1969. okt. 11.-én és 13.-án három darab bemutatásával ünnepelte a Szegedi Nemzeti Színház fennállásának negyedszázados jubileumát. Mondhatnám azt, hogy ez az ünneplés is jellemző a színházra. A "Feketeszárú cseresznye" jólsikerült előadást ért meg - paródia formában az Egyetemi Színpad munkája nyomán. A Hét pofon-t e lap hasábjain "Szükséges Rossz"-nak nevezte egyik munkatársam.

Mi, egyetemisták talán a legértőbb és leghüségesebb látogatói, pártolói vagyunk a színháznak. Figyelmünket azonban aligha tartja fenn zenés játékokkal, középszerű drámákkal.

Az új évadra kívánunk a színháznak ... inkább: elvárjuk a színháztól, hogy értékes darabokat mutasson be nekünk, és megbízható, lelkes, tehetséges színészekkel ismertessen meg bennünket.

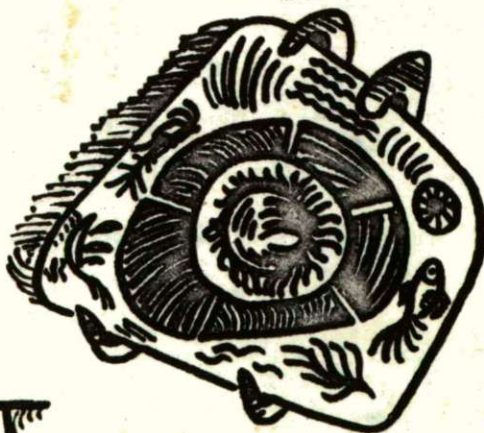
Az 1970/71-es évad nem okozott eddig még csalódást. A színház legnagyobb vállalkozása, a "NAGY IRÓK, NAGY SZEREPEK" immár a harmadik fázisába lépett. Elsőként GIRAUDOUX: PÁRIZS BOLONDJÁnak AURÉLIE szerepében láthattuk DAYKA MARGITOT, nem sokkal ezután pedig AJTAY ANDOR vendégjátékára került sor, HAUPTMANN: NAPLEMENTE ELŐTT jének főszerepében /CLAUSEN/. 1971

egyik első bemutatója volt /január 23.-án/ G.B. SHAW GANDIDA című ritkán látható darabja. MORELLT RÁDAI IMRE kiváló művész alakította. A vendégművészek eddig meg voltak elégedve és többé-kevésbé a nézők is. A multtal ellentétben a fővárosi művészek a produkció egészére leszerződtek, s az első próbától az utolsó előadásig részt is vesznek benne. Ugy hisszük, ebből a kezdeményezésből nemcsak a nézők, de a vidéki színjátszás is profitálhat.

E sorozat mellett az érdekes felfogású MÁRIA KIRÁLYNŐT /MADÁCH-átdolgozás/ is meg kell említenünk, annál is inkább, mivel a színház ezzel a darabbal emlékezett meg a 25 éves jubileumról.

/-szerk.-/

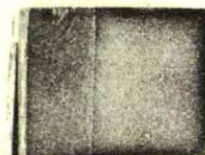
EGYETEMI SZÍNPAD =

csodacsecsemő?

Fesztivál-díj... 22 előadás...Szeged után Veszprém, Budapest, Balatonfüred, Pécs is megismerkedhetett "Az óriáscsecsemő"-vel. Franciaországi vendégszereplés a láthatáron!

"Az óriáscsecsemő" siker lett. "Felfedezték" a Szegedi Egyetemi Színpadot...

.....
Vajon fokozatos fejlődés
vagy egyszeri kiugrás
eredménye ez?

PAAL ISTVÁN, az együttes művészeti vezetője így beszélt erről:
"Nem hiszek a Pallas Athene -módra való kipattanásban. A Csecsemő nincs előzmények nélkül. Már volt két hasonló, kiugró előadásunk a múltban is, stílusunkban sem történt azóta lényeges változás. Egy vidéki amatőr együttesnek saját művészi színvonalán túl azonban kell még valami külsődleges erő a kiugráshoz. DERY kellett ahhoz, hogy országos szinten is felfigyeljenek ránk. A fesztivál-siker mellett DERY TIBOR személyisége volt az a tényező, amely feloldotta az együttest úgy, hogy a maximumot nyújtsa, és ezt észre is vegyék.

Mondtad, hogy a Csecsemőt
hasonló stílusú darabok
előzték meg. Mondanál
ezekről valamit?

- A jelenlegi forma és profil tíz éve alakult ki. Az első rendezésem - 9 évvel ezelőtt - egy izmusokból összeállított montázs volt, "FORRONGÓ IRODALOM" címmel. A 80-as évek

elején volt az áttörés, amikor létrejöhett egy avantgard színház; a szó jó, eredeti értelmében. Adott percben minden művészi-
leg újat avantgardnak lehet mondani, s ennek szellemében vállal-
juk mi is.

A kritikákban kiemelik,
hogy értették és
vissza tudták adni
a darab stílusát, lég-
körét. A kritikákban
olvasható jelzők közül

/dadaista, abszurd, szürrealista, groteszk, expresszionista/
melyik illik leginkább rá?

- Dadaista expresszionista, néhol szürrealista. 1926-27 -ben
ezek voltak az uralkodó stílustörekvések. Hitem szerint a leg-
újabb formanyelven próbáltam megszólaltatni. Játékfelrogasom
két új színházi irányzathoz áll közel : az amerikai off-off Brod-
way, és a lengyel Grotowski-féle irányzathoz. Egyikkel sincs köz-
vetlen kapcsolat, konkrét élményem - nem konzekvens másolás,
csak két támpont ez.

A szentendrei teátrum
előadását juttatta eszembe
a Csecsemő több pontja és
általában a játékestilusa.
Ezzel rokonságot a két
előadás között?

- A népi színjátszás és a diákszínjátszás közötti rokonság in-
dokolja ezt az asszociációt. A népi játék néhány elemét megőriz-
zük és fel is használjuk. A vásári- kikiáltós hangulat, a közön-
séggel való kapcsolat jellege - mindezekben hasonlóak. Mi is
szeretnénk a produkció részesévé tenni, bevonni a játékba.

Ezzel kapcsolatban a
közönségre-játszás problémájáról
szeretnék véleményt kérni tőled.

- Azt, hogy a jól adagolt csattanókra nem lehet a sikert építeni, már az első előadás után beláttuk. Nem csináltunk meg mindent jól és pontosan, Veszprémben a közönség sem értette teljesen a darabot. Nem szabad a gag-ekre játszani, hanem művészi színvonalat keli teremteni. Abszolút stílus-biztonságot kell elérni minden előadáson. A profit a rutin is átsegíthet egy-egy gyengébb előadáson, de az amatőr mindig önmagát adja, ezért soha nem szabad megalkudni! Az a művészi alázat, lelkesedés, tiszta hit, ami bennünk van, sokszor a profiknak sem ártana.

/ Ahogy a MAGYAR IFJUSÁG kritikája írja: " Amire sok profi színházunk hiába törekszik, azt ennek a társulatnak sikerült megteremtenie: Itt mindenki ugyanazt játssza, játéka, jelenléte a színpadon egy nagyobb színpadi egység szerves része. Mostanában, amikor annyit beszélnek és írnak a színház válságáról, ellaposodásáról, éppen egy amatőr társulat bizonyította be, mi minden születhetik egy jó darab és egy kitűnő együttes szerencsés találkozásából."

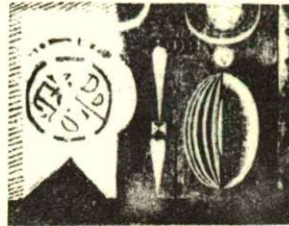
Hogyan történt
ez a találkozás?

- Három éve olvastam RADNOTI ZSUZSA tanulmányát a magyar abszurd drámáról, ebben írt DÉRY-ről is, és egy oldalnyit idézett a Csecsemőből. Fél év múlva a Magvető kiadta a darabot. BÁRDOS PÁL, az együttes tanárelnöke lelkesen támogatta azt a "rögeszmemet", hogy ezt elő kellene adni. Közösén végeztük a dramatizálás fájdalmas-nehéz műveletét. DERY TIBOR magáénak vallja a rövidített változatot: súlyosabbnak, tömörebbnek, kristályosabb szerkezetűnek tartja.

Hallottam, hogy LUKÁCS GYÖRGY
is megnézte az előadást.

- Igen, Pesten az EGYETEMI SZÍNPADON. Az együttes nagy élményként őrzi meg ezt a találkozást. LUKÁCS GYÖRGY meleg, dicsérő szavakat mondott. Nagyon fontosnak és jónak találja, hogy az egyetemi ifjúság egy részében van egy olyan igény, hogy saját erejéből ilyen művészi színvonalú előadást hozzon létre.

Szerinted mi
a mű tárgya?

† Az ember szépnek, szabadnak, jónak születik. Övé a világ, születése pillanatában minden lehetőség a kezében van. Gazdasági tényezők, pénz, társadalom, család, szexualitás — mindezeknek a kispolgári értékrendje bezárják, megrosztják örömeitől. Ostobán, bután, rabként fejezi be az életét. Ezt a szituációt a mai korosztálynak nem szabad elrognadnia! A darab a 20-as évek közepén íródott, de a mi szocialista társadalmunk számára is aktuális igazságokat tartalmaz. A manipuláltság és az elidegenedés ellen szól, ezek pedig akkor és most, mindkét társadalmi rendben / - más-más jegyekben - / jelenlévő tényezők.

Szerinted melyik
előadás volt a legjobb?

- A 22-ből /négy hónap alatt/ 5-6 átlagos, 10 jobb a szokott átlagnál, 4-5 csucs. A fennmaradókról nem szeretünk beszélni... A legjobbak talán a bemutató, a fesztivál-előadás és a második SZKÉNE-beli vendégszereplés.

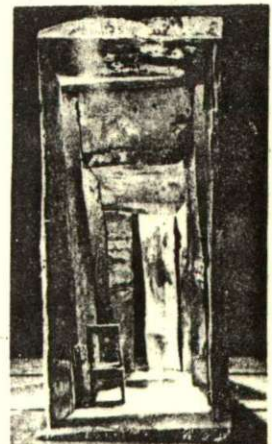
T E R V E K?

Keresünk. LORCA, ÖRKENY, CAMUS, DERY, BECKETT és LENGYEL MENYÉRT Közül válogatunk, de legújabban számításba került BRECHT is. "Az óriáscsecsemő" kötelező sok tekintetben.

Reméljük, hogy ez a beszélgetés még nem ért véget, és számtalan - a közönséget is érdeklő - problémáról lapunk következő számaiban még hirt adhatunk.

Ki

JATE Bölcsészettudományi Kar KISZ VB

időszaki kiadványa.

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

Felelős kiadó: Rákos István

Készült: 300 példányban.